

KS. DR WOJCIECH GUZEWICZ
WSD EtK

**JAROSŁAW SCHABIENSKI, KRZYSZTOF SYCHOWICZ,
MARZENIA O ORLE W KORONIE. NAUCZYCIELE I MŁODZIEŻ
POLSKI PÓLNOCNO-WSCHODNIEJ WOBEC WŁADZY
W LATACH 1980-1986, BIAŁYSTOK 2004, ss. 116.**

Upadek komunizmu w Polsce pozwolił historykom podjąć nie tylko trud reinterpretacji dotychczasowych ustaleń wymuszonych regułami dotąd obowiązującymi, ale nade wszystko zająć się badaniem najnowszych dziejów naszej Ojczyzny. Szczególne miejsce w tej przestrzeni zajmuje polityka władz państwowych wobec narodu, w tym zwłaszcza wobec ludzi oświaty, kultury, Kościoła itd. W ten nurt badawczy znakomicie wpisuje się nowa praca Jarosława Schabińskiego i Krzysztofa Zychowicza, dotycząca stosunku nauczycieli i młodzieży Polski północno-wschodniej do władzy w latach 1980-1986, tj. w okresie budzenia się i rozwoju Solidarności, zwalczania jej przez reżim komunistyczny, wprowadzenia Stanu Wojennego.

Praca opisuje postawy, działalność polityczną i społeczną nauczycieli i młodzieży szkolnej na terenie byłego województwa białostockiego oraz części województwa suwalskiego i łomżyńskiego. Obejmuje ona jednakże tylko tych nauczycieli i uczniów, którzy w sposób zdecydowany przeciwstawiali się „jedyniej słusznej linii politycznej” Należy bowiem pamiętać, że obok nich istniały całe zastępy pedagogów biernie nastawionych do sytuacji polityczno-społecznej po 1981 r., a nawet współpracujących z reżimem z różnych motywacji, czasem bardzo przyziemnych, jak na przykład chęci poprawy sytuacji materialnej. Jak słusznie zauważają Autorzy książki, działalność nauczycieli opozycyjnych miała na tych terenach ogromne znaczenie, ponieważ były to obszary słabo zindustrializowane, przez co nie istniała tu Solidarność tak silna jak w innych regionach Polski. Z konieczności niejako nauczyciele-opozycjoniści podjęli pracę nad zakładaniem i prowadzeniem ruchu solidarnościowego w regionie.

Zasadniczą treścią książki jest opis szykan i represji wobec nauczycieli oraz młodzieży przez administrację oświatową (dyrektorów, kuratoria), partyjną (PZPR), prokuraturę i sądownictwo powszechne, Milicję Obywatelską, Służbę Bezpieczeństwa, aparat wojskowy, a także takie organizacje jak: TPPR, ZSMP, ZMW Zwalnianie, kierowanie wniosków do Komisji Dyscyplinarnych,

przenoszenie do innych instytucji oraz utrudnianie poszukiwania nowej pracy, obniżanie zarobków, a nawet zatrzymywanie czy internowanie – to tylko część z metod stosowanych wobec nauczycieli i uczniów „niepokornych” W gruncie rzeczy szło o to, aby nauczyciele ci, prowadząc pracę z młodzieżą, nie mogli na nią oddziaływać i kształtować jej świadomości społeczno-politycznej. Niszczono przy tym ich życie zawodowe, rodzinne oraz zdrowie fizyczne i psychiczne.

Książka kończy się właściwie na roku 1986, kiedy dokonano tzw. „drugiej weryfikacji” kadr nauczycielskich oraz zakończono proces usuwania krzyży ze szkół. Interesującą rzeczą byłoby opisanie dalszych losów bohaterów tej książki, już po Okrągłym Stole, w III Rzeczypospolitej, i odpowiedź na pytania, na ile tamte wydarzenia wpłynęły na ich życie, co zmieniły, czy sytuacja po 1989 r. w pełni odzwierciedla te ideały, o które oni walczyli itd. Oczywiście zarysowane pytania i próba odpowiedzi na nie znacznie wykraczają poza postawiony w tytule problem, niemniej jednak to pozwoliłoby Czytelnikowi w pełni ocenić tamtą rzeczywistość oraz pokusić się o pewną syntezę na temat III Rzeczypospolitej.

Reasumując należy stwierdzić, iż Autorzy wzięli na swój warsztat problem niezwykle ważny, aktualny i mało do tej pory rozpoznany. Opracowanie to posiada charakter regionalny i faktograficzny, przynosi pokaźną liczbę informacji szczegółowych, odnoszących się do środowiska oświatowego na tym obszarze, co stanowi o wartości tej książki. Na podkreślenie zasługuje także i to, że Autorzy skrupulatnie wykorzystali nieznane dotąd archiwalia przechowywane w Instytucie Pamięci Narodowej w Białymstoku, w Instytucie Pamięci Narodowej w Warszawie, Archiwum Kuratorium w Białymstoku i Archiwum Kuratorium w Suwałkach. Właśnie ze względu na nieznaną dotąd substrat źródłowy książka ta jest w całości nowatorska i z tego względu również warto ją polecić Czytelnikom.